

MENDEBALEKO EUSKARAREN AZTERKETA DIALEKTOLOGIKO-DIAKRONIKORANTZ

Tesiaren egilea: Eneko Zuloaga San Román

Unibertsitatea: Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Saila: Hizkuntzalaritza eta Euskal Ikasketak Saila

Tesi-zuzendaria: Joseba Andoni Lakarra eta Iñaki Camino

Tesiaren laburpena:

Doktorego-tesi hau dialektologia diakronikoaren esparrukoa da, eta Euskal Herriko mendebal zabaleko (funtsean, Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta aurrekoen lurralde mugakideetako) euskararen bilakabidea du aztergai. Zehazki, mendebaleko euskararen dialektalizazio-prozesua deskribatzeko saioa aurkezten du, azter-eremu nagusizat fonologiaren esparrua hartuta, nahiz eta, zenbait azalpen eta ikuspegi osatzeko, tarteka zenbait ezaugarri morfologiko ere aztertu diren. Gehienbat zortzi ezaugarri(-multzo)ren bilakabide historikoa aztertu da tesian: (i) hasperenaren galera eta zenbait aldaera lexiko; (ii) txistukarien palatalizazioa *j* bokalardiaren ondoren; (iii) bokal sudurkariak; (iv) *a + a > ea* disimilazioa eta horrekin lotutako fenomenoak; (v) bokal-bilkuretan sortutako aldaketak; (vi) beheko bokalaren asimilazioa; (vii) txistukarien neutralizazioa; eta (viii) bokal luzeak edo bikoitzak. Arestikoez kanpo, eta morfologiari dagokionez, *egin* eta **edutsi* laguntzaileen historiaren eta hedaduraren berri ere badakar tesiak.

Aztertutako corpus nagusia testu historikoez osatzen dute: Euskara Arkaikoko (1400-1600), Euskara Zaharreko (1600-1745) eta Lehen Euskara Modernoko lehenengo hamarkadetako (1745-1800) Bizkaiko (56 testu), Arabako (20 testu) eta Gipuzkoako (58 testu) testuak sistematikoki arakatu eta deskribatzen dira. Ondoren, datuen irakurketa eta eztabaidagaiak aurkeztu dira, ardatz kronologikoa eta ardatz geografikoa berezita: irakurketak proposatu dira ezaugarrien izaeraz eta balio sailkatzaile dialektalaz; garai linguistikoez, ezaugarrien lehenengo datazioez eta hizkuntzaren periodizazioaz; foku berritzaile eta eremu gordetzaileez; eta garaian garaiko berrikuntza linguistikoen difusio-ereduez eta -bideez. Arestiko deskripzio-interpretazioak *literatur bizkaiera* deitu izan denaren aurrekarietara buruzko atalak osatzen ditu.

Garai historikotik harago, Euskal Herriko mendebal zabaleko testu historikoen azterketak bide eman du denboran atzerago joateko eta Erdi Aroko zenbait isoglosaren gorabeherak aztertzeko: Erdi Aroko onomastika eta teoria linguistikoak eskainitako eredu eta lanabesak baliatuz, Euskal Herriko mendebaleko lehenengo eta bigarren mailako zatiketa dialektalak aurkezten dira tesi honetan, bai eta hausnarketa-saioa ere zatiketa horiek Euskara Batu Zaharrarekiko duten loturaz eta distantziaz, eta Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako euskaren arteko lotura linguistikoez.